

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ในเรื่องโลกนะ เรื่องโลก แต่เราเกิดมาในโลก เราเกิดมานี้เกิดมาจากพ่อจากแม่ก็เป็นโลก เราเกิดมาจากโลก เราอยู่กับโลก แต่ในโลกนี้เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ในบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด” เพราะมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมมา เวลาเทศนาว่าการมา ได้พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก

เราชาวพุทธถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึก เป็นที่พึ่งที่อาศัย ถ้าแก้วสารพัดนึกนะ เรานึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยนี้ไว้ เวลาเราศึกษานะเราศึกษาโดยโลกไง ถ้าศึกษาโดยโลก เห็นใหม่ เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“ในบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด”

ประเสริฐที่ไหนล่ะ? ประเสริฐที่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามองสัตว์โลกอยากหรือสัตว์ขนสัตว์ แต่เวลาหรือสัตว์ขนสัตว์ทำไมท้อใจล่ะ? จนพรหมต้องมานิมนต์ แล้วเวลามองไป สิ่งใดที่จะหรือสัตว์ขนสัตว์ได้ ก็หรือแต่พวกที่มีอำนาจวาสนา ผู้ที่เขาสร้างบุญบารมีของเขามา แต่ผู้ที่ไม่ได้สร้างอำนาจวาสนามา ไปบอกเขา นี่เขาไม่เชื่อไม่ฟังหรอก ไม่เชื่อไม่ฟังขึ้นมาเขาฟังโทษขึ้นมาอีกด้วย ถ้าเขาฟังโทษเอา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พูด ไม่พูดไม่กล่าวกับผู้ที่เขาจะฟังโทษ นี่เขาบอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เสมอภาค องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือสัตว์ขนสัตว์ต้องขนไปให้หมด หรือสัตว์ขนสัตว์แล้วถ้าพูดไปต้องคนเข้าใจด้วย

นี่คิดประสาโลกไง เราเกิดมาในโลกนะเราก็เป็นโลก เราเกิดมาโดยอวิชชา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนะ สร้างอำนาจวาสนามาขนาดนั้นยังละถ้า

ละล้งนะ ไปเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันจะเป็นอย่างไรได้? มันจะเป็นอย่างไรได้? นี่เกิดมาโดยอวิชา เราเกิดมานี้เหมือนเจ้าชายสิทธัตถะเกิด แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป นี่ท่านเข้าใจเรื่องโลกๆ หมดใจ แต่พวกเราไม่เข้าใจเรื่องโลก ศีกษาธรรมวินัยมาต้องเสมอภาค สิทธิมนุษยชนต้องเสมอภาค รัฐธรรมนูญถึงเขียนไว้ว่า สิทธิความเป็นมนุษย์ ทุกคนเป็นมนุษย์มีความเสมอภาคกัน

เราเสมอภาคกันนะ คนที่เป็นธรรมนะ เราเห็นมนุษย์ เห็นคน เรามีความเอื้ออาทรไหม? เราสงสารเขาไหม? เราสงสารเขา แต่เราจะไปช่วยเหลือเขาได้อย่างไรละ ก็เขาไม่ฟังเรา เขาไม่ฟังเรา เขาไม่สนใจเลย เขาเอาแต่ใจของเขา เขาเอาแต่ความพอใจของเขา เขาเอาแต่กฏฐิมานะของเขา เขาคิดมันไปตามของเขา แล้วก็บอกว่าเขาทุกข์ เขาทุกข์นะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกนะ ในกาลครั้งหนึ่ง มีบุคคลผู้ฉลาดได้ทิ้งค้อนไฟนั้นไปแล้ว นี่ความร้อนก็หายไป แต่พวกเราชาวโลกถือค้อนไฟไปคนละค้อน แล้วก็บ่นกันว่า ร้อน ร้อน ร้อน...แล้วร้อนเอ็งกอดไว้ทำไมละ? แล้วร้อนทำไมเอ็งทิ้งไม่ได้ละ? ถ้าร้อนเอ็งทิ้งไม่ได้ แล้วทิ้งอย่างไรละ? ถ้าทิ้งแบบโลกทิ้งไม่ได้ เห็นไหม เขียนเป็นรัฐธรรมนูญเลยนะ นี่สิทธิความเป็นมนุษย์ต้องมีความเสมอภาคกัน แล้วเสมอภาคจริงไหมละ?

มันเสมอภาค ความเป็นมนุษย์มันเสมอภาค เรามองทางโลกก็ช่วยเหลือเจือจานกันไป ผู้เฒ่าผู้แก่เขาก็มีเบี้ยยังชีพ คนทุกข์คนยากเขาก็มีสถานสงเคราะห์ นี่ก็พยายามจะทำให้ดีที่สุด แต่มันเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรม มันไม่มีใครพอใจหรอก ทุกคนขัดข้องในหัวใจทั้งนั้นแหละ แล้วขัดข้องในหัวใจแล้วมันจะแก้กันที่ไหนละ? นี่เราเป็นชาวพุทธ เรานับถือพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันไม่มีสิ่งใดแก้ไขหัวใจของใครได้หรอก ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเราไม่เอาธรรมนี้มาชำระล้างใจเรา

นี่ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญาฯ ปัญญาอะไรละ? ปัญญาที่ยังคิดยิ่งเบียดเบียน ยิ่งบีบบีบไฟในหัวใจ ปัญญาอย่างนี้ทำไมทุกข์ยากขนาดนี้ละ? ปัญญาทำไมละล้าละล้งขนาดนี้? ปัญญาทำไมมันเดือดร้อนขนาดนี้? นี่ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญา มันจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเราทำความสงบของใจให้ได้ก่อน เรามีสติมีปัญญาของเรา เราทำความสงบของใจให้ได้ก่อน ถ้าปัญญาของกิเลส ปัญญาของอวิชา ปัญญาของความเป็นโลกๆ อย่างนี้มันก็เผาเผาเราอยู่ขณะนี้

นี่เวลาเราพูดถึง เวลานิพพานเป็นความเสมอภาค ภราดรภาพ เราก็อยากให้ถึงที่สุดอย่างนั้น เวลาเขาพูดกันนะ สมัยเราอยู่ในป่า พวกสหายเขาบอกเลย คอมมิวนิสต์คนแรกคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดถึงความเสมอภาค เขาบอกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์องค์แรก เราบอกว่าเป็นไปไม่ได้หรอก มันเป็นไปไม่ได้ ความเสมอภาค นี่นี่ของคนยังไม่เท่ากัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ ท่านรู้ ท่านรู้ถึงความเสมอภาคมันเสมอภาค

เราเกิดมานี่ผลของวิญญะ ด้วยเวรด้วยกรรม เราเกิดมาเป็นมนุษย์เรามีเวรมีกรรมกันมาเป็นมนุษย์ด้วยความเสมอภาคแบบนี้ แต่ถ้าใครมีวิชา อวิชา เห็นไหม ใครมีวิชา ใครมีวิชามันแตกต่างกัน ถ้าเป็นอวิชาความไม่รู้ของเรา เราก็คืนรนของเรากันไปเพื่อความสงบ เพื่อความเป็นจริงของเรา เราก็คิดของเราไป แล้วไม่มีอะไรจริงสักอย่าง ตะครุบเงาแล้วมีแต่ความเร่าร้อนทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าความเร่าร้อน เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดกับพระโมคคัลลานะบอกว่า

“โมคคัลลานะ เธอจะไปติเรื่องกาม กามคุณ ๕ เธอตัวอย่างนั้นไม่ได้ เพราะเราตถาคตก็เกิดจากกาม”

เราเกิดจากพ่อจากแม่กันทั้งนั้นแหละ เกิดมาด้วยความไม่รู้ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าความไม่รู้เราต้องมีความตั้งมั่นก่อน เราทำความสงบของใจก่อน ถ้าใจมันสงบ เวลามันเกิดปัญญาขึ้นมาะ ตื่นเต้น ทั้งตื่นเต้น ทั้งขนพองสยองเกล้า ทั้งมีอำนาจจดความไม่รู้ไว้ ทั้งมีกำลังที่กดอวิชาไว้ มีกำลังกดสิ่งที่มันบีบปีตีไฟไฟ เวลาคิดโดยโลกๆ นะคิดจนสมองแตก คิดจนเดือดร้อนไปทั้งหมดเลย ทำไมมันไม่เข้าใจล่ะ?

พอจิตมันสงบนะ พอมันมีปัญญาขึ้นมามันเห็นของมัน โอ้โฮ มันปล่อยวางหมด มันร่มเย็นเป็นสุขไปหมดเลย แล้วมันแตกต่างกันอย่างไรล่ะ? ทำไมมันเป็นอย่างนี้ล่ะ? แล้วพอเป็นอย่างนี้ นี่มันชอบใจ พอใจ อยากได้อีก พอปฏิบัติอื่นๆ มันก็ไม่ได้ มันไม่ได้เพราะจิตมันไม่สงบ เห็นไหม จิตสงบกับจิตไม่สงบ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้ข้อเท็จจริงมันจะฟ้องในหัวใจเลย ถ้ามันฟ้องในหัวใจ เราถึงต้องทำความสงบของใจ เพื่อเวลาเกิดปัญญาเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่บอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา

ศาสนาแห่งปัญญาคือปัญญาที่จิตมันสงบ จิตที่ไม่เป็นโลก จิตที่มันไม่เอาสิ่งที่มันเคยชิน มา สิ่งที่เป็นพันธกรรมของมัน สิ่งที่เป็นความพอใจของมันมาอ้างอิง ทุกคน ทุกความรู้สึกนึกคิด ก็บอกตัวเองคิดถูกหมดแหละ ทุกคนจะไม่บอกว่าตัวเองผิดเลย ทุกคนว่าตัวเองคิดถูกหมดเลย แล้วคิดถูกทำไมมันไม่แก้กิเลสล่ะ? มันคิดถูกโดยอวิชาไง คิดถูกโดยความไม่รู้ของเราเองไง แต่ถ้ามันสงบไปแล้วนะ จิตสงบเข้าไปมันไม่มีสิ่งเร้า มันไม่มีตัวอวิชา ไม่มีต้นหาคอยกระตุ้น ถ้าไม่คอยกระตุ้น ถ้ามันจะเกิดขึ้นมา มันก็ต้องเป็นภวานามยปัญญา ปัญญาจะเกิดจากการภวานา

พอปัญญามันเกิดจากภวานานะ มันเห็นตามความเป็นจริง เห็นไตรลักษณ์นะ นี่มันสลัดทิ้งหมดเลย พอมันสลัดทิ้งหมดเลยมันก็เข้มข้นหัวใจนะ โอโฮ ทำไมมันมหัศจรรย์ขนาดนี้? แล้วก็อยากได้ พออยากได้นะ อยากได้ก็ตะครุบเงา อยากตะครุบเงา อยากจะปีนภูเขาเพื่อจะเอามันให้ได้ ไม่ได้หรอก ไม่ได้ ต้องกลับมาที่ใจ กลับมาที่ความสงบของเราเนี่ยแหละ ถ้าไม่กลับมาที่ความสงบนะ หลวงปู่มันท่านได้สั่งได้เสียหลวงตาท่านไว้นะ บอกว่า

“ถ้าไม่มีครูไม่มีอาจารย์ ให้อยู่กับผู้รู้ ให้อยู่กับพุทโธจะไม่เสีย”

ในการปฏิบัติให้อยู่กับผู้รู้ คือหัวใจของเรา อยู่กับความรู้สึกนึกคิดอันนี้ อย่าปล่อยให้ไปอยู่ที่สัญชาตญาณ อยู่ที่นี่มีต อยู่ที่นี่มันสร้างขึ้นมา อยู่ที่ความรู้อันที่มันหลอกขึ้นมา อย่าตามมันไป อย่าตามมันไป...กลับมาที่ผู้รู้ กลับมาที่ผู้รู้ ถ้ากลับมาที่ผู้รู้ สิ่งที่มีมันจะเร้า สิ่งที่มีมันพยายามจะจูงเราไปนะมันไปไม่ได้หรอก เพราะเราไม่ตามมันไป เห็นไหม ถ้าไม่มีครูมีอาจารย์ให้อยู่กับผู้รู้ ให้อยู่กับพุทโธจะไม่เสีย ถ้าทั้งผู้รู้ ทั้งผู้รู้มันก็ไปตามเงาไป ตามสิ่งที่มันรู้สึกนึกคิดนั้นไง พอมันตามสิ่งที่มันเป็นความรู้สึกนึกคิดนั้นไปมันก็ไปไง ถ้ามันไปแล้ว แล้วก็บอกภวานาแล้วทำไมมันเหนื่อยขนาดนี้ล่ะ? ภวานาแล้วทำไมมันเป็นแบบนี้ล่ะ? ก็ภวานาด้วยความไม่รู้ไง

นี่ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ปัญญามันต้องเป็นปัญญาโดยอริยสัจ ปัญญาโดยข้อเท็จจริงอันนั้น ถ้าปัญญาข้อเท็จจริงอันนั้นนะมันจะเข้ามาๆ มาเห็นตามความเป็นจริงของเรา ถ้าเป็นความจริงของเรา สิ่งนี้ เห็นไหม ความเสมอภาค ความเป็นมนุษย์ นี่ความเสมอภาค สิทธิ ความเป็นมนุษย์ ถ้าสิทธิความเป็นมนุษย์เราให้ความเสมอภาค เรามีความเมตตาทั้งนั้นแหละ เราเข้าใจทั้งนั้นแหละ เพราะทุกคนเกลียดความทุกข์ปรารถนาความสุข แต่คนมันไม่รู้ว่าอะไรคือความสุขจริงของมัน ถ้ามันไม่รู้ความสุขจริงของมันนะมันก็อยากได้

คูลีไปถามหาความสุขของคนสิว่าอะไรเป็นความสุขของเขาละ? มันก็บ้ำ้าห้ำร้อยจำพวก
ง ใครชอบสิ่งใดก็ว่าสิ่งนั้นเป็นความสุข ใครต้องการสิ่งใด ปรารถนาสิ่งใด มันก็ว่าสิ่งนั้นมันก็
เป็นความสุข แล้วพอมันได้มามันสุขจริงไหมละ? มันได้มาแล้วมันก็อยากได้อีก พอมันได้
มานะ พอมันคุ้นชินแล้วมันก็อยากได้อีก อยากได้ของใหม่ มันไม่เป็นความสุขจริง มันไม่มี
หรรอก ถ้ามันไม่มีหรรอก มันไม่มี แต่เพราะความที่ว่ามันมีตัณหาคือความต้องการอย่างนั้น มันก็
ว่าได้สิ่งนั้นแล้วมันจะเป็นความดีของมัน เป็นความดีของมัน มันไม่ใช่หรรอก

ถ้ามันไม่ใช่ละ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี่ถ้าเราเสียดละได้มากเท่าไร เราเสียดละ
คือเราละได้เท่าไร เราละความขุ่นข้องหมองใจเราเท่าไร นั่นคือผลของการปฏิบัติ เราละความ
ยึดมั่นถือมั่น เวลาภาวนาไปนะ เห็นจริงไหม? จริง แต่ความเห็นนั้นเป็นจริงไหม? ไม่จริง เห็น
จริงๆ นี่แหละ เวลาภาวนานะไปเห็นนี่เราเห็นด้วยตา เห็นด้วยใจนี้แหละ ไม่จริงหรรอก ไม่จริง
เพราะอะไร? เพราะใจมันยังไม่จริง ถ้าใจยังไม่จริงนะ สิ่งที่เราเห็นนั้นจริงไหม? จริง แต่ความเห็น
นั้นจริงหรือเปล่า? ไม่จริง

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราเชื่อเราใจ เราเชื่อเรา เราไม่เสียดละ เราไม่ละไว้ก่อน เราเชื่อไปเราก็
ตะครุบเงาไป แล้วมันจริงไหมละ? มันจริงไหมละ? มันไม่จริงสักอย่างหนึ่ง แต่เห็นจริงไหม?
จริง เห็นเพราะอะไร? เห็นเพราะสัญชาตญาณของมนุษย์ การเกิดเป็นมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ ๕
การเกิดเป็นเทวดามีขันธ ๔ การเกิดของพรหมมีขันธเดียว ผัสสะเท่านั้น สถานะของมนุษย์มันก็มี
สัญชาตญาณ มีความรู้สึกนึกคิดแบบนี้

ถ้าความรู้สึกนึกคิดแบบนี้ เห็นใหม่ มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ แล้วมันเป็นสัญชาตญาณ มัน
เป็นไปตามความเป็นมนุษย์ แล้วเวลาเราปฏิบัติขึ้นไปแล้ว นี่มนุษย์เหมือนกัน แต่เวลามันถอด
มันถอดของมัน ถ้ามันถอดมันถอดของมัน ทำไมเทวดา อินทร์ พรหมต้องมาพึ่งเทศน์หลวงปู่มัน
ละ? ทำไมเทวดา อินทร์ พรหมต้องมาพึ่งเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละ?

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นมนุษย์ แล้วมนุษย์สอนเทวดา มนุษย์สอนผู้ไม่รู้
โดยจิตเขาไม่รู้ เพราะมันเป็นผลของวิญญูะใช้ไหม? เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม มันก็
ปุถุชนทั้งนั้นแหละ มันไม่รู้เรื่องหัวใจของตัวหรรอก แต่เราเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันนี้ แต่เพราะ
เราพบพุทธศาสนา พุทธศาสนานี้ ถ้าเราจะทำบุญทำทานกันก็เพื่อเป็นผลของอามิส เป็นพาหะ

เป็นบุญกุศลที่พาเกิดในวัฏฏะ ถ้าใครมีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้นมา เราก็จะภาวนาของเรา ถ้าเราภาวนาของเราเห็นใหม่ เราจะรู้เราจะถอน

ใจก็เหมือนกัน ตัวจิตตัวนี้ตัวเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นสัตว์นรกอเวจีก็จิตดวงนี้แหละ แล้วจิตดวงนี้เวลามันประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันเข้ามาชำระล้างของมัน นี่พรหมก็มีจิตดวงนี้ เทวดาก็มีจิตดวงนี้ นี่ไปเกิดสถานะไหน แล้วเราชำระจิตของเรา จิตที่มันเป็นกลางที่หมุนไปในวัฏฏะนี้ แล้วในจิตที่เป็นวัฏฏะนี้เรามาแก้ไขของเรา แล้วเทวดา อินทร์ พรหม เขาก็มีจิตเหมือนกัน แต่เขามีจิตของเขาเขามาฟังใคร? เขามาถามใคร? เขามาถามผู้รู้ ใจ เขามาถามผู้รู้ แล้วผู้รู้มันอยู่ที่ไหนล่ะ?

ผู้รู้ถ้ามันมีวิชาครอบงำมันอยู่ มันก็เป็นวิชาครอบงำอยู่ มันก็ไหลตามมันไปไง แต่ ถ้าผู้รู้ที่มันกระจางแข็งขึ้นมาล่ะ? ผู้รู้ที่มันเปิดหัวใจของมันล่ะ? แล้วมันเปิดอย่างไรล่ะ? เห็นใหม่ มันเปิดเพราะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว เวลาเทศน์ธรรมจักๆ ไป พระอัญญาโกณฑัญญะเห็นตาม เห็นเป็นจริงขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” มันเป็นความรำพึงที่มีความพอใจมาก เหมือนอาจารย์ที่สอนลูกศิษย์ แล้วลูกศิษย์นั้นมีความรู้ขึ้นมา อาจารย์จะมีความภูมิใจแค่ไหน? อาจารย์จะมีความปลื้มใจแค่ไหน?

เวลาค้นคว้ามาแทบเป็นแทบตาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารื้อค้นมาแทบเป็นแทบตาย “แล้วจะสอนใครได้หนอ? สอนใครได้หนอ?” พอสอนไปนี่พระอัญญาโกณฑัญญะรู้ องค์แรก มันเป็นผลสำเร็จไง มันเป็นผลสำเร็จที่ทำมาแล้วมันได้ผลมาไง นี่ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” มีพยานแล้ว มีคนรู้แล้ว แล้วความรู้อันนั้นมันเกิดที่ ไหนล่ะ? เกิดที่เรานี้ไง เกิดในหัวใจของเราที่แหละ เราไม่สยปรมาทใคร

การเกิดเป็นมนุษย์เกิดโดยกรรมดี การเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ แต่เกิดเป็นมนุษย์ แล้วเราทุกข์ไหม? เราเดือดร้อนไหม? เราขี้ใจไหม? แต่เราเดือดร้อนขนาดไหน สถานะความเป็นมนุษย์นี้มันก็มีหัวใจอยู่ในหัวของเราที่ ไหนๆ หัวใจนี้ นี่เขาวนปัญญา เห็นใหม่ เขาบอกการศึกษา ด้วยสมถะนั้นเป็นการศึกษาทางโลก แต่ปฏิบัติภาวนาไหวพริบนี้มันอยู่ที่เวรที่กรรม ปฏิภาณไหวพริบ ถ้าเรานั่งสมาธิ เราพุทโธ พุทโธ มันจะทำให้เราเกิดปฏิบัติภาวนาไหวพริบ เราจะไม่เป็นเหยื่อของสิบแปดมงกุฏ เราจะไม่เป็นเหยื่อในตัวของเราเอง

ถ้าเราไม่เป็นเหยื่อในตัวของเราเอง ถ้าเราทำใจของเรา ใจที่ในวิภวภูณนี้ ทุกสถานะที่เกิดมีใจทั้งหมด แล้วใจดวงนี้อยู่กับเรา เราเกิดมามีกรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษานี้เป็นโลกๆ ศึกษาโดยโลกแล้วอย่าเชื่อ วางไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดเอง กาลามสูตรไม่ให้เชื่อแม้แต่อาจารย์สอน ไม่ให้เชื่อใครทั้งสิ้น ไม่ให้เชื่อ ศึกษาเป็นแนวทาง ศึกษาเป็นร่องรอยที่เราจะทำ แต่ไม่ให้เชื่อ แล้วทำขึ้นมา พอทำขึ้นมานะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่า การ เห็นไหม อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ นี้รู้จริง ถ้ารู้จริงแล้วหมดปัญหาหะ ถ้าไม่รู้จริงมันจะมีปัญหาไปตลอด แล้วมีปัญหาไปเพราะความไม่รู้ของเราที่แหละมันทำให้เราล้มลุกคลุกคลาน

ฉะนั้น ถ้าเราเสียสละทานก็เป็นเรื่องของทาน ถ้าเรารักษาศีลก็เป็นเรื่องของศีล ถ้าเราภาวนาขึ้นมามันเป็นเรื่องของปัญญา ภาวนามยปัญญาจะแก้ไขใจของเรา เห็นไหม เราเกิดเป็นชาวพุทธเราเรียกร่องสิทธิความเสมอภาค เราเรียกร่องความเป็นธรรม แต่เราไม่เห็นเลยว่ากิเลสมารในหัวใจของเรา กับธรรมะที่เราสร้างขึ้นมานั้นต่อสู้แข่งขันกันภายในหัวใจของเรา ถ้าเราเรียกร่องความเป็นธรรม เราต้องให้ใจเราเป็นธรรม ให้ธรรมในหัวใจเรามันข่มขี้อิเลส ข่มขี้อมาร แล้วทำลายมารในหัวใจขึ้นมา ให้มันเป็นธรรมจริงขึ้นมาสิ

ความยุติธรรมมันจะเกิดที่หัวใจของเรา ถ้าความยุติธรรมมันเกิดที่นี้แล้วเราจะไม่เรียกร่องหาใครเลย เพราะใจเราเป็นธรรม ใจเป็นธรรมเราจะเข้าใจหมด เราจะรู้หมด จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ใจดวงหนึ่งได้แก้ไขแล้ว ใจดวงหนึ่งได้รู้แจ้งแล้ว มันมีเทคนิคจะสอนใจดวงต่อๆ ไปที่จะให้เข้าถึงใจของเขา อย่าเชื่อใครทั้งสิ้น ให้เชื่อปัจจัยจัดตั้ง สันติภูมิจิโกลในหัวใจของเราที่มันทุกข้มันยากอยู่นี้ แล้วถ้ามันทำจริงขึ้นมาแล้วมันจะเป็นความจริงขึ้นมา อริยสัจมีหนึ่งเดียวเท่านั้น เอวัง